

# BAJAI HONPOLGÁR

Független Város- és környezetvédő lap

1992. szeptember

III. évfolyam 9. (32) szám

Ára: 18,40



A VASKÚTI ÚTI LAKTANYA, VALAMIKOR A HŐSKORSZAKBAN

## AMIKOR A RENDŐRKAPITÁNY A HARANGOZÁST IS SZABÁLYOZTA

A bajai városi rendőrfőkapitány az 1068/1917. szám alatt kiadott rendeletével a repülőgépek ellen való védekezésről intézkedett. E rendeletét HIRDETMÉNY alakjában tette közzé, s mivel a rendeletben a harangozások tekintetében változás állott be, e hirdetményt tudomásulvétel és foganatostítás végett minden bajai egyházközségnek – mely templomi haranggal rendelkezett – megküldte. A megszívlelendő hirdetmény szövege a következő:

„A légi jármű-technika mai fejlettsége mellett egyáltalán nincs kizárva annak lehetősége, hogy egyes ellenséges légi járművek, légi támadás végrehajtása céljából a Monarchia oly területeit is felkeresik, melyek a hadszíntértől való távolságuknál fogva az elérhető csekély

credmennyel szembenálló nagy kockázat miatt ilyen légivallalkozások ellen biztosítva látszanak. Habár a repülőgépek ily nagy távolságra csak könnyű kishatású bombákat képesek magukkal hozni, melyek a háztetőket is alig képesek átútni, s megjelenésüknek inkább demonstratív jellege van, mégis szükséges, hogy az ilyen ellenséges légi támadások eshetőségével számoljunk, és a belőlük származható veszélyeknek a kellő óvintézkedések eleve való megállapításával a lehetőleg szerinti elejét vegyük. – Ennél fogva biztonsági okokból a városra nézve a m. kir. honvédelmi állomás parancsnokságai egyetértőleg a következőket rendelkezlem és teszem közzé:

Ellenséges repülők közeledését a tűztoronyból (Barátok templomának tornya – L. Gy.) hallható szirénabúgás s a katonai lakanyákból hallható takarodó kúrt-szög fogja jelezni. Ezen jele a higgadtág és a nyugalom teljes megőrzése mellett, a szabadban, erkélyen, ablakoknál tartózkodók azonnal vonuljanak lakásaikba. A szabadban tartózkodók a kapubejáratok alatt keressenek fedezéket. Ha ilyen fedezék elérni nem lehet, legjobban a földre feküdni. Több emelettel bíró épületekben nem szükséges a pincékbe lehúzódnia. Emberek összehúzóulása feltétlenül kerülendő. Kis helyiségek sokkal inkább alkalmasak, mint nagyok. A lakások elhagyása előtt a tüzet és a világítást oltassuk el. **RENDELKEZÉSEK:** 1. Utcaikon, tereken gyülekezni feltétlenül tilos. 2. Kapubejárások esti 8 óráig úgy tartandók nyitva, hogy bárki részére azonnal hozzáférhető legyenek. (Oh! Micsoda kívánság közbiztonság lehetett akkor, a nagy háború 3. évében! Próbálnánk csak most meg a második világháború utáni 47. békében! L. Gy.) Védelmet keresők becsátandók. Mélyebben fekvő emeleteknek a magasabban fekvő emeletek lakói részére hozzáférhetőnek kell lenniük. 3. A repülőkézsültség tartama alatt a kocsiközlekedés beszüntetendő. Oly kocsik, melyek a házak körletén kívül tartózkodnak, útjukat a házkörlet eléréséig folytathatják, de csak olyan helyen állhatnak meg, ahol a közlekedés részére legalább még egy kocsiszélességű rész szabadon marad. Az utasok kötelesek a kocsit elhagyni és a közelben levő házakban védelmet keresni. A járművek világítása kioltandó. Lófogatú kocsik lehetőleg (fedett) kapubejárások alatt keressenek védelmet, mindenesetre azonban kocsik felügyelete alatt maradjanak. 4. A sötétség beálltával az utcák világítása beszüntetendő. Ezenkívül minden szabadba ható fény és fényforrás kioltandó vagy megfelelően mérséklendő. Alkalmas vészlámpák, különösen színházak, vendéglők és gyűlési termekben készenlétben tartandók. 5. Harangozás beszüntetendő. 6. Repülők által ledobott s nem explodált bombák, vagy bombarészek, különösen a gytacsok érintetlenül hagyandók, s a találati helyek a legközelebbi rendőri közegnek bejelentendők. Oly helyiségekbe, melyeken gyanús szagok

észlelhetők, belépni tilos, s ezen helyiségek szintén bejelentendők a legközelebbi rendőrközegnek.

Riadó alkalmával (helyesen: elmúltával, L. Gy.) az ellenséges repülők távozását is jelezzük, és pedig harangozás, valamint a kaszányákban az „ébresztő” kúrtjel által.

Ugyanezen rendelkezések alapján Bajai város területén gépkocsikon, (motor/kerékpáron a szirén/a) használatát bűntetés terhé mellett ezennel eltiltom. – Bajai, 1917. évi március hó 17-én. – Dr. Molnár Mihály s. k. rendőrfőkapitány. (A Hirdetmény-t a bajai Corvin nyomda nyomtatta.)

Telát e naptól kezdve a háború végéig a bajai templomi harangok is elnémultak, miután csak akkor szólhattak volna meg, amikor a légiriadónak vége lett volna. Szerencsére idegen gép nem repült akkor városunk légterébe. Viszont 1919-ben az S. H. S. Királyság által megszállt bajai háromszögbe a Tanácsköztársaság 133 napja alatt többször is jöttek észak felől „vörös repülők”, akik rőpcédulákat szórtak. A szerbek a malmok tetején felállított gépfegyverekből, valamint a vásártér (akkor ez a mai tanítóképző-benzinkút-szegezi út-vasútkert közötti beépítetlen szabad területen volt, ahol katonai barakkok voltak) területén felállított tüzerűtegekből lőtték őket, a lakosság viszont „szaladt az utcákra, rőpcédulákat gyűjtötte”, a szemtanúk elmondása szerint. Nincs semmi adat arra vonatkozóan, hogy a harangozás még akkor is szabályozva lett volna.

Dr. Lovas György

## LEVELET HOZOTT A POSTA

Tisztelt Szerkesztőség!

A kerek 100 éves évforduló 1982-re esett volna, de akkor még nem volt Bajai Honpolgár. Így az idén 110 éves évfordulója van egy temetői síremlék avatásának. Egyházközségi ügyiratok rendezése során találtam meg ezt a meghívót, melyet kissé rövidítve adok itt közre.

Cím: „Meghívás A KUBINSZKY-EMLEKKŐ leleplezési ünnepélyére”. Az 1. oldal szövege: „A kalocsa-egyházmezei róm.-kath. néptanító-egyletek az által kívántak kifejezést adni a nagynevű Kubinszky püspök és főtanfelügyelő iránt mindig táplált és szinte szeretetűk és hálás kegyeletűknek, hogy a boldogult szendergő porai fölé a bajai sírkertben díszes emlékkövet emeltek. – Miután az emlékkövet Gerendai Antal budapesti hírneves szobrász és kőfaragó elkészítette, a baja-vidéki róm.-kath. néptanító-egylet folyó évi nagy gyűlésének határozata és megbízása folytán van szerencsénk címzett Ürasedat a folyó 1882. évi szeptember hó 29-én, mint a boldogult névtanítóját, tartandó leleplezési ünnepélyre mély tisztelettel meghívni... – Mivel a leleplezési bizottság törekedni fog az ünnepélyen megjelenteket ingyenes szállással lehetőleg ellátni s őket a társas-ebédre is előjegyeztetni, lenne szíves címzett Ürasedat a bizottság elnökével mielőbb tudatni, szándékozik-e a becses megjelenésével az ünnepélyt szerencsésíteni, – megjelenése alkalmával



pedig szíveskedjék a helybeli róm. kath. plébánia-hivatalban jelentkezni. Dátum: Baján (Bács m.) 1882. szeptember hó 4-én. Aláírásként: Berényi Dániel apát, a leleplezési bizottság elnöke – Lissák János, a bizottság jegyzője."

Ugyancsak a meghívó 1. oldalán van felsorolva a „Leleplezési program” is. E szerint szept. 28-án esti 8 órakor ismerkedési estély Gattaringer vendéglőjében (a főterén.). Szept. 29-én fél 10 órakor sorakozás a kth. plébánián, és háromnegyed tíz órakor testületi kivonulás a Szent Rókusról nevezett sírkertbe. 10 órakor a kápolnában ünnepélyes szent mise, mely alatt a baja-vidéki néptanítók énekelnek. Mise után kivonulás a boldogult sírjához, s annak beszentelése. Majd a tanító-egyletek alkalmi énekeket zengenek. Ezek után emlékbeszéd tartatik a boldogult sírja fölött, melynek végén az emlékkö lelepleztetik, s a rokonok és a testületek koszorúival ékesítetik. Leszetczky Károly szerző úr vezetésével mellett alkalmi záróénekekkel fejeződik be az ünnepség. Déli 1 órakor társas ebéd Gattaringer vendéglőjében (minden teríték 1 frt 50 kr.).

És végül délután 4 órakor tetszés szerint kirándulás a díszes városi lőkerbe vagy a Pandur-szigetre.

A meghívó 2. oldalán „Megrendelési Felhívás” van: Kubinszky-éremre, Kubinszky-életrajzra és Kubinszky-arcképre. A felhívás ezután részletezi a kegyeletes emlékek leírását. Közli, hogy a megelőző adakozásokból és gyűjtésekből eddig befolyt összeg teljes egészében felhasználható a sírkő árának kiegyenlítésére, de több oldalról is kérték, hogy emlékermet veressenek, életrajzot tegyenek közzé, s arcképet is bocsátsák tisztelői rendelkezésére. A bizottság ennek csak úgy tud eleget tenni, ha a gyűjtőívben (meghívó 3. oldala) gyűjtést indítanak, s a befolyt összeggel a kegyeletes emlékeket megrendelhetik kellő számban.

Igy a Kubinszky-érem ezüstben és bronzban tervezetik, s az előbbi 4, az utóbbi 1 frt-ba fog kerülni. Kifitelezzje dr. Czobor Béla lesz.

Szűts János ó-becsei „szép tehetségű tanító úr” vállalta el a boldogult életrajzának megírását, és hogy az részletes adatokban minél gazdagabb legyen, se-

gítőségére lesznek: Szulik József prépost, Kleiner Lajos fűképezdei és Petrovácz József nőképezdei tanárok. A 8 nyomdai ívre tervezett mű megrendelési ára 80 kr.(ajcár).

Végül a megboldogult arcképe három-féle nagyságban fog elkészülni: az albumba való kiskép 50 kr/db, a nagyobb kabinet-kép 80 kr/db, az egész nagyságú mellkép 3 frt/db lesz. A fényképeket egy neves budapesti fényképész fogja elkészíteni.

E sorok írója felteszi a kérdést: Bajai Éremgyűjtők! Van-e a birtokukba ezüst vagy bronz Kubinszky-érem? Ha igen, kérem, közöljék a Szerkesztőséggel, hogy lekölthessük. Kubinszky-rokonok! Van-e a birtokukban Kubinszky-arckép? Szeretnénk azt is lekölözni, ha hozzásegítenének bennünket. És bajai könyvtárak, múzeum? Van-e a birtokukban Kubinszky-emlékönyv?

Maga a barokk méretű sírkő – vaskerítéssel körülveve – a Rókus temető kápolnája jobb hátsó oldalánál van. Homlokzatán: A feltámadás reményében. Dr. Kubinszky Mihály, felsz(cent)l knini püspök, kalocsai olvasó kanonok, pápai prelatus egyházmegyei főtanfelügyelő,



az iskolanének lelki igazgatója, hittudor stb., stb. EMLÉKÉNEK. Született Dunapatajon, 1824. aug. 1. Meghalt fáradszaktalan tanügyi munkában Baján 1881. febr. 23-án. – A sírkő jobb oldali felirata: „Itt nyugszik békén, aki soha nem tudta pihenni. Lángolván mindig mennyei lélek után. Ó porlad, de a népnevelési ügy,

melyre hevített, Állni, virágozni fog tette nyomán. Áldott emléket sok hálával övezik A nevelés társult örei és bajnokai.” A sírkő bal oldalán: „A kath. tanító egyletek létesítőjének és apostolának, a nagy tudósnak és tanfőnöknek, a lángelméjű segédpáspók- és iskolaigazgatónak, a gyermekek és tanítók fedhetetlen barátjának

és atyjának kegyelettel emelték a kalocsai egyházmegyei kth. tanító-egyletek.”

A sír gondozói – amíg tehetők – a Miasszonyunkról elnevezett kalocsai iskolanővérek bajai apái voltak. Ha csak a fele igaz annak a jónak, amit mondanak róla, akkor is ott a helye a Bajai Pantheonban.

Dr. Lovas György

# KOLUMBUS

Elismeréssel csodálhatjuk, hogy Baján rendeztek az országban először egy különleges, vízen játszódó színelőadást. Ezzel olyan kulturális attrakció színelőadást vált városunk, amilyenre mind ez ideig nem volt példa az országban.

Szentiványi Béla agyában támadt ez az eredeti, szeszáción ölet. A lelkes vállalkozó, színművész és rendező megálmodta, hogy bemutató egy történelmi témájú színdarabot a Sugovicán.

Annak idején a kultuszminisztérium a

színgazgatóknak színjátszási engedélyeket, úgynevezett koncessziókat adott. Téli állomáshelyük mellett meghatározott településeken, színikerületi rendszerben játszottak a vidéki együttesek. A kerületi színtársulatok kiegészítésül drámai stacione is alakult, amely minden megkövetés nélkül járhatta az országot. Ilyen volt Alapi Nándor társulata, majd 1928-ban Országos Művész Színház néven szervezett egy drámai vándorló színházi tрупp Szentiványi Béla.

Szentiványi színészeinek közösségével – anélkül is – sokszor megfordult Baján, ismerte a várost. Szószólója volt a bajai állandó színház megalapításának. Rendezett bajai szereplőkkel passiójátékot, felesége, Zimanyi Márta színművész és más hivatásos színészek, valamint helyi műkedvelő színjátszók színe-java közreműködésével – hiszen a hivatásos színészet és a műkedvelés rokonok – operettet, kabarét stb.

Elofvast dr. József Ferenc királyi her-



A KOLUMBUS SZEREPLŐI, PRÓBASZÜNETBEN. REPR.: GÖRBE FERENC



ceg Kolumbus című, 12 képből álló drámáját, és a dráma értelmét megvilágító verses bevezető prólogust. Elhatározta, hogy a város segítségét megnyerve, az Országos Művész Színház vállalkozásában, bajaiak fellépésével bemutatja a darabot ott, ahol a víz és a környezet összhangba olvadva ölelkezik.

A Sugovicán lehoronyozott 46 méter hosszú vízi jármű volt a színpad. Űgy alakították ki – 28 méter magas árboccal –, hogy hasonlítson Kolumbusz Kristóf Santa Maria nevű tengernagyi hajójához. Az ehhez szükséges díszleteket Zsombor József, erdélyi származású bajai iparművész tervezte, Kemény Simon festő közreműködésével. Munkája mesébe illően illüziókeltő volt, és illeszkedett környezetének panorámájába. A korhűre alakított hajó színterén – az emeletes fedélzetén, az oldalból nyíló kajütökben, a kötélhágcsókon – játszódtak az események sora, amely történelmi képek sorozata volt.

A közönség elhelyezésére a partoldalra épített ülőhelyek szolgálták, amelyeket árkász katonák állcsoltak. Amfitéatumszerűen a partszegélyre építettek a nézőteret. Egy páholyülés ára 2 pengőbe került, mögötte állóhelyek is voltak. A nézőtér több ezer nézőt tudott befogadni, amelyet az előadás előtt kiűrtettek, és a Sugovicára tartó utakat és a vizutakat lezárták.

Sok újszerűséget alkalmaztak a színpadtechnikában és a rendezésben egyaránt – hatásvilágításokkal, zenei aláfestésekkel, szavalókórus közreműködésével, vihar és segélykiáltások hallatásának megtervezésével, harsonások szerepeltetésével stb. –, hogy ámuljon-bámuljon a közönség. A hangosítást még nem tudták megoldani. A darab deklamáló jellegű, dagályos hangú előadásmódot kívánt meg a szereplőktől. Ez a készség nem adatott meg minden korhű jelmezbe bújtatott szereplőnek, a halk szavuk becsúfordítását nem hallhatta mindenki a kívánatos mértékben.

A címszerepet Szentiványi Béla alakította, nagy színészi rutinnal. Hangjának színezete és erőssége nagyszerűen érvényesült a szabadság, mint ahogy van Hamlet mondja – a közönség lelki billentyűin" játszott. Szerepének megformálása alighanem pályájának egyik csúcsteljesítménye lehetett. A többi szereplő a helyi társadalom válogatott, lelkes képviselőiből, főleg jogászokból verbuválódott. Sajnos, egyik kezemen is meg tudom számolni, hogy közülük ma hányan élnek, és az előadásról szerzett élményeik is megfakultak már.

Hogy milyen volt az előadás, azt csak a korabeli sajtó reagálásából lehet érzékelni, és azon személyek visszaemlékezéseiből, akik még látták. Szüleim engem is elvittek a bemutatóra, alig nyolc éves voltam. Csupán az emberek nagy tömegére emlékszem, és nagyon tetszett a ha-

jó. Meg arra, hogy harsonaszó jelezte az előadás kezdetét, de úgy rémlik, hogy az ehhez járuló, és előre beharangozott három ágyúlövés elmaradt.

A helyi előkészítő bizottságról, a segédrendezőkről és a szereplőkről csak jót írtak és mondtak. Természetesen kiemelték Szentiványi nagy alakítását. Aki kikerdezhetett az előadásról, azt is elmondták, hogy valóban attraktív volt, de közepes siker koronázta, talán éppen a szöveg jó érthetőségének hiánya miatt. Szentiványi is érzett egy kis csalódottságot.

Országsszerte nagy érdeklődést váltott ki az előadás, leginkább a fővárosi újságok foglalkoztak sokat a bemutatóval. A MÁV az egész országra szóló 33%-os menetdíjkezdvezményt rendszeresített az utazóközönség számára, és úgynevezett

filléres vonatokat is indított Bajára. Kedvezményes autóbusz- és hajójegyeket is biztosítottak. Az újsághírek szerint körülbelül 4000 nézője volt a produkciónak. Ebből 1200 fő nem bajai volt. Jelentős állomását vált ez a rendezvény a város idegenforgalmának. Az előadáson megjelent a fénységes színpadi szerző is.

Tervezték, hogy felvontatják a Santa Mariát Budapestre, és ott is előadják a darabot a Margit-sziget melletti Dunaparton, a bajai szereposztással. Aztán olyan értesülések kaptak szárnyra, hogy Győrött is előadják a Rábán, győri műkedvelőkkel és Szentiványival. Később az a hír terjedt, hogy a pesti előadást Szentiványi nélkül rendezik meg, hivatásos színészekkel. Egyik elképzelésből sem lett semmi.

Az országos érdeklődést helyben kö-

## COLUMBUS.

**Dr. József Ferenc kir. herceg színjátéka. Prólógussal.**

**Rendező: Szentiványi Béla.**

**Szereplők:**

Columbus	—	—	—	Szentiványi Béla
Kormányos	—	—	—	Dr. Mészáros Sándor
Orvos	—	—	—	Dr. Mamuzsch Antal
Columbus fia	—	—	—	Dr. Kecskés Béla
Diego	—	—	—	Dr. Nyirathy Zsombor
Kardinális	—	—	—	Heinz Henrik
Történetíró	—	—	—	Dr. Fülöp István
Kalmár	—	—	—	Dr. Földes M. J. J.
Mérnök	—	—	—	Dr. Jobbágy Jemő
Raktárnok	—	—	—	Dr. Szabó Miklós
I. pap	—	—	—	Dr. Hertelendy Béla
II. pap	—	—	—	Dr. Gaspár Imre
III. pap	—	—	—	Dr. v. Felszeghy István
Ablakbeli alak	—	—	—	Dr. Stern József
Pinson	—	—	—	Kiss György
Saracén	—	—	—	Jurisics István
Felügyelő	—	—	—	Dr. Wagenblatt Ferenc
I. matróz	—	—	—	Jegess József
II. matróz	—	—	—	Pongrácz Gyula
III. matróz	—	—	—	Liel Pál
IV. matróz	—	—	—	Dr. Flach Pál
V. matróz	—	—	—	Balogh Károly
VI. matróz	—	—	—	Dr. Jaszlics Endre
VII. matróz	—	—	—	Csapláros Béla
VIII. matróz	—	—	—	Dr. Hertelendy István
Hajcsár	—	—	—	Dr. Barasits Antal
Lány	—	—	—	Karig Sári
Krisztus hangja	—	—	—	—

**Harsonások:** Bétsch Lily, Csincsek Jolán, Franciskovics Rózsi, Ivenz Gizella, Karig Juliska, Kugler Emma, Lantos Baba, Magyar Lola, Szommer Sári, Szommer Gitta, Szécsi Magda, Vizmeg Rózsa. **Segédrendezők:** Dr. Jélich Mihály, Majorcsics József, Lieli Pál, Dr. Fischl Ferenc. Az előkészítő bizottság elnöke: Dr. Gondán Felicián.

**Díszlettervező:** vitéz Zsombory József.

zöny is övezte. Európai szennzációvá válhatott volna egy ilyen előadás, ha jobban támogatják.

A színpad szerző személyét minősíteni nem akarom, a drámát értékelni nem tudom, mert arról nem maradt fenn forrás értékű szakvélemény. Az bizonyos, hogy az előadás bemutatta azt a korszakot, amely meggye volt a középkor és az újkor között.

Kolumbus, amikor 1492. augusztus 3-án elindult Hispániából Santa Maria vezérhajójával, valamint másik két hajóval – a Pintával és a Nínával –, Keletet szeretne volna rövidebb úton elérni. Október 11-én éjjel 2 órakor a Pintáról ágyúszót hallott, ez jelezte, hogy azon egy Rodrigo de Triana nevű matróz észrevette a szárazföldet. Kolumbus másnap, 12-én reggel látta meg az Újvilágot. Nem tudta, hogy Amerikát fedezte fel, amivel egy új kor kezdődött. Ezzel az írással is emlékeztünk Amerika felfedezésének idén tünnepelt 500. évfordulójára, egy új korszak kezdetére.

Végül elmondhatom, hogy nem volt eredeti, csak felújított ötlet, amikor a hatvanas években ideiglenes, később állandó jellegű víziszínpadon rendezhették meg a „Bajai Napok”, a „Bajai Nyár” és az „Aranypony” néptünnepeket, majd a Duna-menti folklorfesztiválok rendezvényeit. Ezen az úszóművön számtalan segítőhátsámmal rendezett műsorok emléke bizonyára él még sok-sok bajai polgár emlékezetében. Az ifjabbak már csak a hozzáépített félkörű, lépcsőzetesen emelkedő nézőtérrel láthatják. Megőrizte emlékeztetem, hogy 1986 májusában, 23-án vagy 25-én láthatunk rajta utoljára műsort.

Aztán – tapintatom nem engedi meg, hogy neveket említsek – fondorlatos módon eladták valakinek a jóváhagyásával a mohácsiaknak, 80 ezer forintért. Kolumbus tojása előttem, hogy miért? Az bizonyos, hogy fenntartásával voltak gondok, de ezek megoldásának keresése helyett könnyebb volt elavultnak minősítve megszabadulni többletmunkával járó működtetésétől.

Bajának sok a baja, mondja egy helyi közmondásszerű szólás. Indulatomat elfojtva nem akarom bővebben kifejteni, hogy ezen kultúraólló attitűd által milyen veszteség érte Baját. Ebben a városban volt Magyarországon először ideiglenes víziszínpad, amelyen 58 esztendeje, 1934. augusztus 5-én bemutatták a Kolumbust. Aztán az idény jellegű víziszínpadok létesítése után, jelentős anyagi áldozatokkal építetett a város egy kornak megfelelő, amelyet könnyelműen leiszagtattak a Dunán. Márpedig Kolumbus felfedezése óta jócskán eltávolodunk már a középkortól, benne jártunk az újkorban, sőt, a legújabb korban is.

Bdnáti Tibor



A KOLUMBUS ELŐADÁSÁNAK SZÍNTERE. REPR.: GÖRBE FERENC

# KÖNYVELŐZETES

PROKOP PÉTER:

## MODELL, DÍJ NÉLKÜL

(A fenti címmel jelenik meg Prokop Péter legújabb könyve. A stílusjegyek változatlanság: rövid, tömör, néha csak egy mondatnyi bekezdésekben „morfondírozik”, filozofál a szerző az élet dolgain. Az ízelítőül közreadott részletek is jelzik, hogy ez az újabb kötet szellemiségét tekintve a nívódíjas „Cseppkőbarlang” és az azt megelőző művek (Fügefám alól, Kavicsdobáló, Római évek) szerves folytatása.)

A szépség fölbecsülhetetlen ajándék. Jókdevényben megszövegetlenül pazarolja a golya. Sokszor csúnyának szép, szép anyának meg csúnya gyermeket.

Birtoklóját nagyon drágán fizetik. Bankfedezet nélkül is elismerik. Elképesztő a hódító ereje. Villámcsapásával vetekedik. Ki nem gyógyul sz varázsból. Kábítószernél rababb fogságába ejt.

Ha jóságot is kap mellé szépségeset, egyenesen az égnek a kegyelme. Ha emiatt is rajongsz érte, s megszerzed, mint csodaszarvasodat, részletek vizágyázt, mint szemed világára. Nagyon kapos az efféle, kiszedik karodból, mint verebek egymás szájából a falatot.

Okosság ráadásával: a három együtt, ilyen példány talán már nincs is.

Jóság és okosság végig megmaradhat,

sőt növelhetik az évek. Ha bölcs, vagy a két erény pótolhatja a szépet, mely a legszébbet is elvetik idővel. Ha másként nem, hát elhervad. Ki csak rája épített, pórul jár keservesen.

Am a húszéves szenvedélye cinikusan kinevet: csak morfondíroz, filozofál, öregem!

A szegyetlennek nincs memóriája. Csódjé, gyalázata, elbukása dacára is pimaszul ott folytatja, ahol abbahagyta.

Az öregség minden reggel beadja a kontót. Váratlanul újabb fogyatékkal ajándékoz. Jó pofát vág hozzá. Úgy sincs apellata. Örülj, hogy napjaid fizetségéül elfogadja.

Az igazságot akarás ürügye jól jövő megokolás a bosszúállónak.

A könyöklő helyzetkedéssel megelőzheti, de soha utol nem éri a szorgalmast és tehetségest.

Tandráim korban öcsémme fiatalodtak. Sírjuk előtt csak azt sajnálom, amire az emberin túl, akármilyen fikcióra beadagoltak.

Nemcsak álmukban paróká, ragasztott bajusz, de szavak mögött is lehet bújócska.

A bűnösen édes mosoly napokig kísértett, pedig csak márványszobron, nem is élő leányka százúgán huncutkodott.

#### Kertem

két datolyapálmája egyidősek. A nagyobbak létrával sem érem el lenyesni való terpeszkedő levélágait.

A másik a hónomajág ér, mert kiskorában a gondatlan fűnyírók állandóan lefejték. Mostohasorsának magam is oka voltam, hogy nem vertem karót mellé. Csapás csapás után érte.

Az ebédlőasztalnál zeneesztéta ül velem szemben. Keserű, panaszkodó. Minden képessége megvolna: tudása, szorgalma, de az élet irgalmatlan versenyében eredménytelenül hánykodik. A protekciók eloldalaznak mellette. Részvétlenségben, ismeretlenségben fulladozik. Nincsen Áronja, Simonja.

Mi a szerencse? Ki kapja? Miért? Könnyebbet kérdezz!

#### Üresfejű ember

dolmánya sujtásaival, rajta csörgő aranyaival, érdemrendjeivel hetykélkedik.

Mi, közönséges halandók elkábulunk lakája által ráadott pompáin. Illetlennek, szinte paráznának szégyelljük a gondolatot, hogy pápa, császár, csavargó és kőcsiszár mázaik alatt egyformán meztelenek.

#### Nyágós komplexum

Ha elfog a félelem: ezt a képet nagyon jóra kell megcsinálnom; az eredmény aprólékos, fontoskodó, fáradt iparos művé silányul.

A spontán, a friss, a szenvedéllyel odavágott képmás, ha nem is fényképszerű, többet közöl személyes izgalmamból, stílusomról. De a modelltől is. Izadtság nélküli könnyed, szórakoztató beszámolás. Elegáns, virtuóz előadás.

#### Fontosabb

jó kereszténynek lenni, mint keresztények között kereszténykedni.

#### A Kosztolányi Dezső téren

szemem törlöm: mi az, káprázik? Hihetetlennek tartom: turbékoló bögyös galambok között egy csóka rakja akkurátusan lábait. Lenézi a társaságot.

Tudtom szerint a varjúfélék nagyon

óvatosak... Messze elkerülik a zajos, durranóbotos, gyilkos kétlábúakat. Kivétel a számtóvető, akinek háta mögött vidáman rajcsúroznak, mert lova istrángjához s ekéjéhez van kötve. A frissen fölhasogatott földre, nyomába merészkednek, s károgó röhögéssel fálják a kidobott férget, pondrókat.

De ez itt? Peckesen mozog, mintha undorodna, különbnék tartja magát a többi koldulónál. Állandóan jár a szája. Ugyan min morfondírozik? Talán professzor, aki mindenkor mindenkit tanít. Nem ismerem a korát. Ha öreg, a fiatalokat kárpálhatja? Ha kamasz, biztosan a lemaradt világot marasztalja. Kofa nem lehet, nincs mit árulnia: legföljebb bölcsességét a varjaknak. Talán csak a koszt miatt hóbörög, a vénasszony fősvényessége miatt, aki nem teríti eléje pocakos szatyorja tartalmát.

Egyszer csak könnyed lendüléssel odébb áll, amoda, ahol többet remél a nyüzsgő érthetetlen és éhetetlen emberlathulladékaiból.

#### Két veréb civakodik

tölem néhány lépésre. Lármáznak.



Szárnyukkal csapkodják egymást egy csipetnyi morzsán.

Dehogy: nagyobb dologról van itt szó, ne bagatellizáljuk el; szociális témán vitáznak: kié a jog, mit ír elő a törvény. Hogy szavazta meg a parlamenti döntés.

Dehogy: az a potrohos undok kapitalista, ez a keszeg meg proletár.

Dehogy: vallási a kérdés. A szeretet került válságba. A kereszténység után vagyunk? Nézd, hogy nem szeretik egy-  
másat.

Dehogy: kasztkülönbség miatt csípi a másik bőgését. Az fényesebb tollú, ez szur-  
tosabb, de vele akar cseresznyézni a tálból.

Dehogy: a kanveréb veri a nőtényt. A nő harcol az egyenjogúságért.

Dehogy: az egyik iskolát végzett városi madár, lenézi a falusi analfabétát.

Dehogy: a fekete csfokos monsignore oktatja kutyamosó tanyasi papját.

Dehogy: pusztá erőszak üli diadalát. A primitívebb kussolja a félékeny gyöng-  
géb elnyomottat.

Dehogy: sorolhatnék még okokat – de  
ni! a szemtelenebb megszerezte a zsák-  
mányt, és röhögve viszi minden ellensé-  
geskedés indokát: a koncot.

### *Ikrei*

annyira hasonlítottak egymásra, hogy  
néha még anyjuk sem vette észre: Péter-e  
vagy Pál-e? Ha Péter törté el a virágvá-  
zát, s a víz nagy töcsába a szőnyegre  
folyt, vagy ha Pál ütötte be a tv képer-  
nyőjét, egyszerűen annak adta a pofont,  
aki keze ügyében volt.

Ha számonkérték tőle, ugyan miért,  
hisz pont a másik a bűnös; miért az  
ártatlant títi a dühe. Nevetve így okolt:  
hadd szokjanak hozzá, a társadalomban  
is ikreknek számítunk. Akárki bűnét  
nemde közösen fizetjük.

### *Ahonnét*

egyszer kitértek, oda nem szoktam  
visszatérni. Legkevésbé annak a hi-  
vására, aki éppen kiáskált helyemből.

Góg ez, vagy ónézet? A lékvárt csak  
kalácsban szeretem.

*A hatalmasok*  
hozzászoktak, hogy nem mernek nekik  
ellentmondani. De az igazságot nem erő-  
szak nézőpontja, a dombon álló farkas  
helyzete dönti el.

A bárány szelidsége, az egér lyukja, a  
szerény csöndes hangja meggyőzőbben  
hirdetheti, hogy kinek oldalára szegődjél  
el.

*Prezzolini*  
szégyenlősen vallotta, ha megkapnám  
a hit nagy kegyelmét, nem dicsekednék  
vele, magam titkának tartanám. Ekkora  
alázat csak hajszállal választja el a gyer-  
meket Atyjától.

Mindenestre szimpatikusabb, mint a  
magát kellett stigmatizált, aki közben  
milliárdos hasznokra kacsinthat.



EGY FOTOGRAFIAI ÉRDEKESÉG. AZ MTI FÉNYKÉPÉSZÉ,  
KÉSZÜLVE VALAMI NAGY ESEMÉNYRE PRÓBAFELVÉTELT KÉSZÍTETT.  
BEÜLTETETT NÉHÁNY HIVATALI SZOLGÁT,  
HOGY MEGISMERJE A VILÁGÍTÁST.



den wollen sich die p. t. Gäste an den Hotelier wenden. A számlát nyomtatta Streintz és Eschenlohr Baján. – A számlát 1887-ben állították ki.

A számlához – tintával, kézzel írt – tételes felsorolás van mellékelve a reggelikhez, ebédhez, vacsorához fogyasztott ételekről és italokról. Néhány étel ára: Levesek. Leves 6 kr., barna leves vagy burgonyaleves 10 kr. Fő ételek: marhahús főzelékkel 30 kr., nyárson sült kenyérről, vagy pácolt marhanyelv, vagy rántott csirke, vagy rántott hal egyaránt 35 kr., borjúsült 50 kr., főzelék 24 kr. Tízlepfélék: 24 kr. Kenyér 2–4 kr. Komplet reggeli: sajt retekkel 20 kr. Ita-

lok: 1 liter schiller 24 kr., 1 szódá 8 kr., 1 nagy pohár sör 9 kr., feketekávé 12 kr.

Egy napi étrend: Reggeli: sajt retekkel. Ebéd: 2 pohár sör, leves, főzelék, libasült salátával, tétsza, 3 dcl bor, 2 kenyér. Vacsora: Pácolt nyelv, retek vajjal, 2 dcl bor, 2 kenyér. (Jó étvágyat!)

(A kr.= krajczárral azaz fillérrel. Ekkor már a forint „ment”. A korona korabeli rövidítése: kor.) A lényeg: a keresetekhez elfogadható árak! Mindez akkor, amikor az áldott jó ferenczszefi korban Magyarország (Horvátországgal) az Osztrák-Magyar Monarchia dualizmusában európai nagyhatalom volt. (De hát hol van már a tavalyi hő?) Dr. Lovas György

mikor ráér. Néha nincs többet otthon, csak egy félórászkát. Megy a szolgálatba. Meg az érségbe, ugye. Beülünk a Traubanba és elvisz. A teljes egész háztömböt megkerüljük és akkor beszélgetünk.

„Szia” kiabál egy másik srác. Csillagó új kerékpárján odagurul a pad elé. – „Gyere bringázni” – Szia Tamás, most nem. – „Na! Engedlek rálni.” – Ede kicsi kezével elegáns elhárító mozdulatot tesz. Felém fordul: – Van másik tesóm is. Az férjénél van. – Két fiú egy lány? Szép család. – Nem, három fiú és három lány. – Hogyan? – Hát az anyu is lány. Az apa, meg a nagytesóm meg én vagyunk pedig-

# FEKETE EDE NAGYTESÓI

Az első tavaszi vasárnap délelőtt. Egy kicsit, legalább egy kicsit muszáj kimen-ni a napra. Mindig minden házimunka a hét végére marad... Azt sem tudom, mihez kapjak. A Vonatkert itt húzódik pár percre. Takaréklángra teszem a hűsleveset.

Mindjárt dél, a kert üres, csak az enyém! Az ég kék, mint a mesében. A platánok csecesmő-levellei fehér-zölden, remegve nyújtóznak a barátságos szellőben. Nem is szellő ez, fuvalat...

A természet megteszi mindazt, ami telik tőle, azon a néhány száz négyzetméteren, amit még nem temettünk a beton alá. Az ember is megteszi a tőle telhető. Támlájától fosztott, földbenyomott, szándékkal tönkteremtett padok. Keresek egyet, legalább rá lehet ülni, a közép-székjárt szaggatták ki – húznám az árnyékba! – Segítsek? – Kérni egy incifinici hangocska. Az orgonabokron túl kisfiú napozik. – Inkább ideülnék melléd. Ez a pad is, látod... hogy lehet így szétverni! – Báltával. Aztán a nagyok fizethetnek. – A pad sokba kerül. Meg azok, a szétverők, ők sem tudnak leülni, ha mondjuk nagyon elfáradnak. – Bizony, így igaz. Ha nem te fagyaltolozol. Fogsz tudni ebédelni? – Persze. Te már... a néni már tetszett ebédelni? – Nem. Fő a húslevesem. Kis lángra tettem. – Húsleves? – picit sóhaj, mintha a fazékból felpárálló illat után szimantana – Az jó.

Komoly kisfiú. Rövidre nyírt barna buksija fénylik a napban, jólöltözött. Kevés mozgású gyerek, halkán, egészen halkán beszél. Kicsit hallgatunk, aztán

felveszi a csevegés fonálát. – Az idén nem is volt tél. – De napsütés se. Hűsvét-ra mindig egy fűvel bélelt kosarat készí-tünk az unokáinknak. az idén nem volt fű, mert nem süttöt elég napocska. – Nekem is szoktak kosarat csinálni. Most már leg-alább öt centi... vagy négy...

Nem tudom, miért nem hiszem el, hogy neki is szoktak kosarat csinálni. Hátradőlök a padon, behúnyom a szememet. Olyan jó a szelíd csend és a tavasz.

– Nem fut ki a húsleves? – Nem. Takarékra tettem. – Sokáig fő? Jó sokáig? – Nem. Még mondjuk húsz percig. – A kisfiú az órájára néz. Amerikai kvarcórája van. – Anyukám elszúrta az ebédet, va-gyis rosszul sikerült. Úgy, hogy félig lett kész, és akkor kidobta. – Kelletlen. Miért? – Sok lett benne a só. – Megesik. Talán veled is megesik, hogy hibázol. – Persze. Az iskolában. – Hányadikba jársz? – Másodikba. Nagyon jó iskola. – Szeretsz ide járni? – Persze. A tanárnő nagyon aranyos. – Szívesen tanulsz? – Leginkább a matekot. De mást is. – Azt hiszem, ez ritkaság. Az unokám nem ked-velli a matekot. Igaz, lány. A lányoknak talán nehezebb. – Hányadikos? – Nyolca-dikos. – A kisfiú maga elé néz. Nyolcadi-kos, az olyan nagy, talán nem is illik kérdezősködni felé. Lábába Adidas-cipős lábait. Szinte érzékelhetően gon-dolkodik. – Engem Anna néniék hívnak. Téged? – Edének. Fekete Edének. – Ked-ves fiú vagy, Ede. – Hát... de nekem tesóm is van. Nagytesóm. – Igen? Milyen nagy? – Nagy. Katonatiszt. Piros Tra-bantja van. Azzal el szokott vinni. Persze,

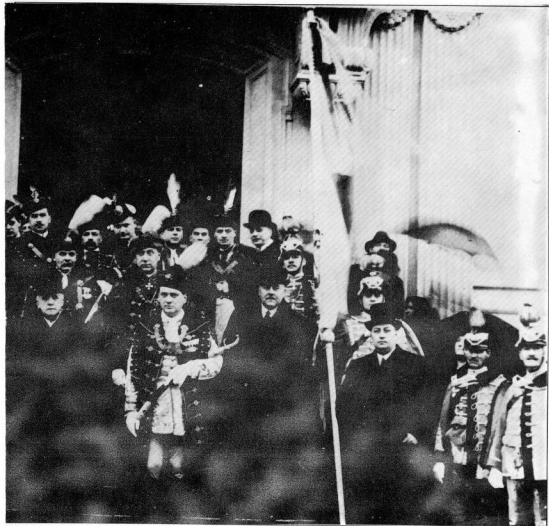


len a fiúk. – Rendben, matekos, csakhogy anyukád meg a nővéred az kettő. – Van még egy lánytestvérem. Az... hát az... nyolcadikos. – Nem nézünk egymásra. – Ja – mondom –, így érthető. Gondolom a nagytesóid kényeztetnek. – Hát... ajándékot kapok... az apukámtól is. – Anyukádtól? – Hát... nagyapám... az meghalt. Sajnos meghalt. A nagymamám pedig... az nagyon... szigorú. Inkább ő halt volna meg. Ne a nagypapám. Nagypapám olyan jó volt. Nagymamám állandóan... én meg akkor visszafelelek. – Nem valami szép a nagymamádtól. Igaz, tőled se. Hm? – Persze – Egyetértünk, s hallga-

tunk egy sort, mint a régi jó barátok. – Mi leszel, ha felnősz, Ede? – Nem tudom. Hát ha nagyon gondolkodok... S gondolkodik nagyon. Kicsi fiú ez, még hét évesnek is kicsi. Harangozik az Adidasos lábával. A cipő szemmel láthatóan bő, majd belenő. Ha addig szét nem rúgja. – Hát... fedő. – Tetőfedő? – Bólogat. – Fontos mesterség. Szép mesterség. Csak hát nem szédülsz a magasban? – Nem. Szeretek a magasban. Egyszer felmentem apa után. Ő megjegyezték. Lehozott. – A hangja felfénylik. Mosolyog, most először. A két kicsi karjával – öntudatlanul, magának – mutatja, hogyan ölelte, ho-

gyan hozta őt le az apa a magasból. – Igazán szívesen beszélgetek veled, Ede, de nem kell neked hazamenni ebédelni? – Nem, Nem kell. – Kedves hangocskája van. Komolykodó felnőttes hangszínya. Neem, mondja és peersze. Halkan beszél, mint az öregek, akik attól félnek, hogy elriasztják azt, aki végre beszélget velük. Ülünk csendben. Egy madár pittyeg. Itt a kertben énekel néha madár, a környező utcákból már kipusztultak. Miért szomorú ez a kisfiú?

A gyepen fiatal nő vágatázik át, olasz csizmája túsarka felszaggatja a baba-füvet. Egyik keze farmere zsebében, a má-



VÁROSI ÉS MEGYEI URAK, ATTILÁBAN, EGY ALISPÁNI BEIKTATÁSKOR

sikban cigarettát lóbal. A pácolt dohány nehézsége előbb ideér, mint a nő. A hangja is előbb ideér: – Szóval itt vagy, rohadt csibész! Nem le kell másznom utánad a harmadikról, mert a nagyságos úr nem képes hazavánszorogni! – A kisfiú lehorgasztja a fejét. Közelebb csúszik hozzám a padon. A fiatalasszony leáll, akár a hirtelen fékezett motor. Csillogó maori-méretű fülöngűgöi hintáznak. Tehát ez lenne a férjezett nagyeső. – Kérem, ne az öcsikéjére haragudjék. Én vagyok a hibás, elbeszélgettem vele az időt. Nagyon kedves, okos fiú. – A nő valamennyire megenyhül. – Nem az öcsém, a fiam, – veti oda, – És még a nénit is fel-

tartottad, semmi tapintat nincs benned, te istenátkal! – Mondom, az én hibám, ne a gyereket szidja, – Restellem, de hízélgésre fanyalodok: – hanem magáról el nem hinném, hogy ekkora fia van. – Ehh. Néha én se. Az uram akarna még egyet, nekem elég. Ajjaj. – Rámbámul, mintha azt kérdezné, minek is mondja mindezt nekem. Magam is úgy vélem. Azért csak folytatja. – Annyi baj van vele, és mennyi mindenről kell lemondani. Ön is tudja, milyen drága minden. Most is adtam neki pénzt, mert az ebédet, szóval, még a tetejében elcsavarog! Hé! Elköltötte a húszast? Mi? Gondolhattam volna. Ellófrál. Az apja meg engem cikiz őmiatta. Sze-

rencsére estig nem jön haza. Mármint az uram. – Szombaton? Kötetlen munkaidős? – Másodállásban tetőfedő. Persze fusiban egy maszkeknál. – Jó, ha bírja. Bizonyára fiatal. – Eléggé. Rögtön összeházasodtunk, amint végzett. Mármint az akadémián. – Nevet, kihívóan, nyersen. – Őmiatta. Az uram mindenáron meg akarta tartani. Most aztán muszáj neki bírni, ha családapa. Harmincéves különben. – Ede lecsússzan a padról. Fejét lesunyja, arcát nem látom, de a kicsi vézna tarkója vörös. Elmegy a sóderúton lassan, nem lép a gyepré, az anyja eltaposott csikkjét kiveszi a fűből és a szemétkosárba dobja. Hogyan mondjam meg neki, hogy ez



A FLÓRIÁN UTCAI KISPIAC. A HARMINCAS ÉVEKBEN. FOTÓ: BAJZA LAJOS



nem igazi hazugság? Nem hazugság a nagytesó, aki – ha félórásckára hazajön – a „teljes egész” háztömböt körülfurikázza vele. Nem hazugság a férjes néje se, aki megfogózná a húsevest, utána rántott húst krumplipirével, és amíg elmosdás közben a csestest, mesélne. Hogyan mondjam meg, hogy nem kell szégyenkeznie. Nem neki kell szégyenkeznie, amiért szeretetlenségéből igazi családot fantáziál magának.

– Az, egyke. Egyetlenke. Ha tudom, micsoda teher, dehogyan vállaltam volna. Na, visz-lát! – Visz-lát. Ede, gyere máskor is. Délutánonként itt szoktam olvasni. – Ede hátrafordul. Kicsi, szabálytalan arca szomorú és végtelenül magárahagyott. Megáll egy pillanatra. Jó édesanyja créből a fejére csap, okát. A gyerek nem sír, előrefut pár lépést, hogy védje magát. – Várlak – makacsodom. De tudom, hogy nem ta-

lálkozom többé Fekete Edével. Talán, majd ha magányosan üldögel a bokor mögötti padon, és jön egy néni, megszólítja. Elmeséli – óvatosan-halkan, mint az öregek –, hogy van egy mamája, nem a csanádi, a másik. Az, aki a szomszéd utcában lakik, és ide jár olvasgatni. Azzal szokott ő beszélgetni. Hosszan. Sokáig. Amíg megfő a húseves.

Külley Lea

## ”A KÖRNYEZETVÉDELEM CSELEKVŐ ÉS ÁLLANDÓ RÉSZVÉTEL A TEREMTETT ÖSSZHANGJÁBAN”

A környezetvédelem mint kifejezés napjainkban gyakran használatos, az élet minden területére kiterjedő, a tömegkommunikációs, a közpapi és politikai szókészlethez divatos eleme. Ha megpróbálunk szabadulni tudatunkban e kifejezésre rakodott sok mindentől – általánosításoktól, formalitásoktól, szakmai fogalomköröktől, pénztől, üzletől, politikai fogástól, divattól –, és valós emberi tartalmat keressük, komoly elmélyülést, gondolkodást igénylő feladatra vállalkozunk. De megéri a fáradságot, hogy megértsük a környezetvédelem lényegét, és megtaláljuk az egész emberiség lététől folyó tevékenységben szerepünket és feladatunkat. Ehhez ajánlom segítségül valamennyi honpolgártársamnak az alábbi gondolatokat:

### A SZENTAYTA JÚLIUSI IMASZÁNDÉKA

...hogy a környezetvédelem – a teremtés iránti tisztelet – a keresztény lelkiiség szerves részét képezzé.

1990. január 1-jén, a Béke Világnapja alkalmából II. János Pál pápa felhívásunkba ajánlotta a békét a teremtő Istennek és a békét az egész teremtett világgal. Kit nem hangolna imára a természet szépsége, kiből ne hozna létre belső békét és kiből ne váltana ki csodálkozást egy virágod fa, a lenyugvó nap, egy hegyes-dombos vidék látványa. Ilyen elmélyekben – sajnos – egyre kevesebben részesülnek, mert növekszik a városiakok száma: ezek távol élnek a természettől. Szennyeztet a levegő, a környezet, mindentü megverszereztek használatnak, irtják az erdőket. Az élet csupa rohanás, nincs idő csendes szemlélődésre. Arra a legkeves-

bé gondolunk, hogy mi is ennek a teremtett világnak a célja. „Az éldények és a környezetük viszonyában mutatkozó rendellenesség – az ökológiai dráma – mérete mutatja, hogy a kapzsiság, az önzés – az egyénnek és a társadalomnak – mennyire ellentétes a teremtés rendjével. Nem akarjuk észrevenni, hogy világunkban a kölcsönös függés törvénye uralkodik.” (II. János Pál, Üzenet a Béka Világnapjára, 1990. január 1.)

A pápa szándéka szerint azért imádkozunk ebben a hónapban, hogy az ember, mint Isten teremtménye, Teremtője színe előtt, vállaljon tevékeny részt a teremtett világ megmentésében és kibontakoztatásában.

Legyen az imánk először is szemlélődés, elcsodálkozás: milyen is ez a teremtett világ! Ha van bennünk szemlélődő lelkelet, a városi környezetben is megcsodálhatunk egy virágot, élvezhetünk egy teljesen elkészített ételt, vagy egy felüldözött sétát. Ilyen élmények szokásunkká tehetik, hogy hálát adunk a Teremtőnek a teremtésben rejlő titokzatos összhangért.

Imánk azután segít, hogy titokzatos közösséget érezzünk a kizsákmányolt világgal, együtt szenvedjünk vele mindazt a sérelmet, amit a Teremtő szándékával szembeszegülők okoznak neki. A pápa gyakran hangoztatja, hogy az ökológiai válság lényegében az erkölcsi élet válsága. A közöny, a tisztelet hiánya, az önzés, a gőg vezet számtalan visszaélésre. Ezek a bűnök előbb-utóbb megbosszulják magukat. Ahelyett, hogy ügyelnénk a természet összhangjára, alkalmazkodnánk igényeikhez, inkább kizsákmányoljuk, kincseit összeharcoljuk vagy megromgáljuk. Az ember önkényét megérzi a

föld és a nagyvilág. „Ezért öltözött gyászba az ország; elpusztul minden lakója; a mező vadjai, az ég madarai, a tenger halai is mind elpusztulnak” (Oz 4,3).

Ha szemlélődően figyeljük a teremtett világot, annak szépségét is, gyönyörűségét is, találkozzunk Teremtőnkkel, és beismerjük teremtett voltunkat. Együttal belátjuk, mennyire felelősek vagyunk környezetünkért – mégpedig két okból.

Az első ok: Mindenki függő viszonyban van a teremtett világgal. Szépen fejezi ezt ki a nagy francia költő, Paul Claudel: „A föld függ az égtől, a test függ a szellemtől, Isten minden teremtménye függ a másiktól; mindenkinek mindenkire szüksége van”. A modern tudományok nagyon igazolják Claudelt. Valahányszor hatunk a környezetre, láncreakcióktól indult el, vagy éppen – esetleg – e lánc egyik szemezt tesszük tönkre. Szolidáris, azaz egymásért való minden élet a földön. Mindannyiunk helye a teremtés szívében van, egymáshoz kötöttek minden létezővel, mindennel, ami mozog és lélegzik.

A másik ok: Isten minden ember és minden nép használatára szánta a földet mindazzal együtt, ami hozzá tartozik” (II. vatikáni zsinat Az egyház és a világ kapcsolatairól, 69.). Ezért valahányszor használok a földi javakat, jussanak eszembe azok, akikől örököltem, akik e javakat számomra gyümölcsözővé tették. De gondoljak azokra is, akiknek majd ezután lesz szükségük a föld javaira. Mert vannak dolgok a földön, amiket használnak, de nem használhatunk el, és mégis: tönkreteszünk, mert az utánunk következő nemzedékkel nem törődünk. Vajon hűség sáfárai vagyunk-e annak, ami végül is nem tulajdonunk?...!

A környezetvédelem egyre több oldalról mutatkozik meg. Nem pusztán válság – semmitmondó felelet – arra az elkeseredett megállapításra, hogy „már semmi sincs úgy, mint régen”. Nem is csak toldozás-foldozás. Nem is valamiféle ábránd hajszolása: remény, hogy egy földi paradicsom megvalósítható azzal, ha mindent a legjobban csinálunk és a technika minden vívmányát felhasználjuk.

A környezetvédelem cselekvő és állan-

dó részvétel a természet összhangjában, a Teremtő szándéka szerint. Azzal, hogy védjük környezetünket, kifejezzük, hogy jó az Isten, szeretetből hozott létre mindent; közösséget vállunk az Új Jézussal, aki halálával és feltámadásával létrehozta az emberiség kiengesztelődését az Atyával, hogy a halál már ne uralkodjék felettünk s életünk legyen, bőségben legyen. Így, alázatos lelkiülettel részt vehetünk a kiengesztelődés nagyszerű művében. Hiszen „maga a természet sóvárogva várja Isten fiainak megnyilvánulását. A természet ugyanis nulandóság-nak van alávetve, nem mert akarja, hanem amiatt, aki abban a reményben

vetette alá, hogy a mulandóság szolgái állapotából majd felszabadul az Isten fiainak dicsőséges szabadságára. Tudjuk ugyanis, hogy az egész természet együtt sóhajtozik és vajdúdik mindmáig.” (Róm 8,19–22.)

*A Világi Hívők Pápai Tanácsa*

Úgy érzem, ezek a gondolatok mindannyiunkhoz, hívőkhöz és nem hívőkhöz egyaránt szólnak. Ezek tényében keressünk választ az alábbi kérdésekre:

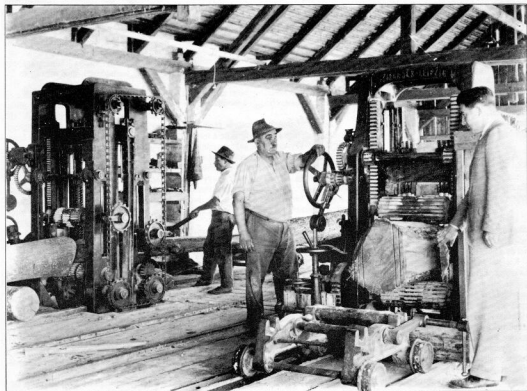
Kinek legyen nagyobb gondja környezetünk: a kormányzatoknak, önkormányzatoknak, a különböző közösségeknek, szakembereknek vagy

mindannyiunknak? Miért? Mit tehetnek vezetőink? És mit a közemberek? Miért kell a környezet védelmét úgy tekintelnünk, mint alapvető emberi, lelkiünkben gyökerező feladatot? Családunkban, kisebb-nagyobb közösségeinkben mit tehetünk, hogy cselekvően közreműködjünk környezetünk védelmében? Hogyan neveljük rá magunkat, gyermekeinket és embertársainkat arra, hogy tiszteljék és védjék a teremtet világot?

Köszönöm, hogy együtt gondolkodtunk

Petry József  
honpolgár

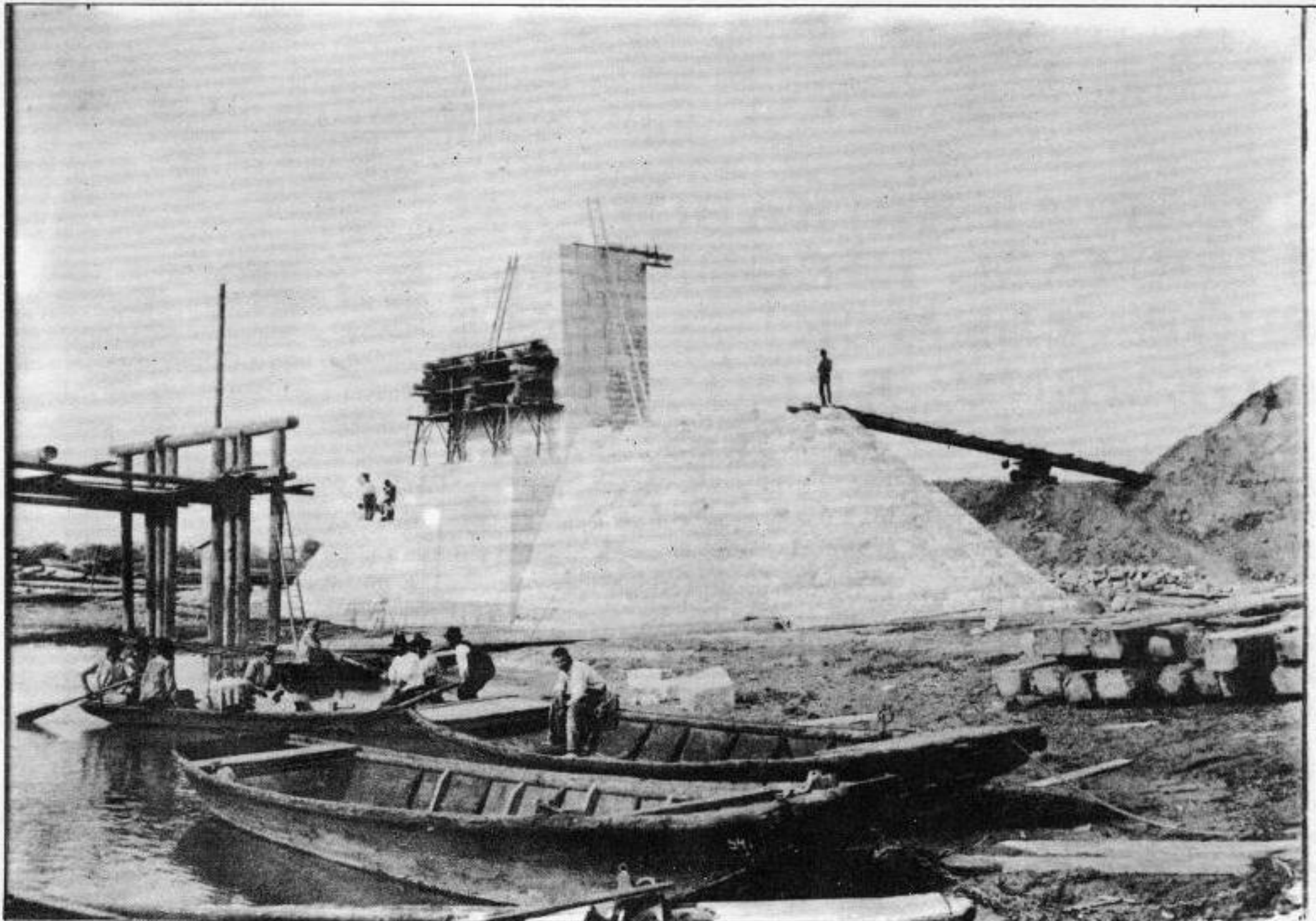
# A DELI-FÉLE FATELEPEN PÜFÖGNEK A GATTEREK





DOBÓHÁLÓS A SUGOVICÁN

A DUNAHÍD ÉPÍTŐI, A MÚLT SZÁZADBAN





TESTNEVELÉS ÓRA AZ „USZIBAN” 30-AS ÉVEK

## ÉSZAK AMERIKÁBÓL SZÁRMAZÓ IDEGEN FLÓRAELEMMEK A GEMENCI ERDŐBEN

Mint minden bajainak, nekem is az egyik legkedvesebb kirándulóhelyem a gemenci tájvédelmi körzet. Az országgyűlés 1991 áprilisában határozatot hozott a Duna-Sió-torkolat és Dráva-torkolat közötti szakaszán és a Dráván létrehozandó közös Duna-Dráva nemzeti parkról.

E törekvés megvalósulása a gemenci t. k-t is a nemzeti park rangjára emelné.

E kifejezés olyan nemzetközi természetvédelmi kategória, amely lehetőleg nagy kiterjedésű, természetes állapotú, természeti értékekben gazdag területet

jelöl, ami az emberi beavatkozásnak a lehető legkisebb jelét viseli magán.

De vajon mennyire természetes Gemenc állapota? A probléma kulcsa az elmúlt 100 év változásainak elemzése. A múlt század közepétől végzett folyamatszabályozási munkák alakították ki Gemenc jellegzetes holtágrendszerét. Ezek a beavatkozások a holtágak vízellátását korlátozottá tették vagy teljesen megszüntették. A gemenci holtágrendszer is csak magasabb dunai vízállásoknál kap vízpótlást. A terület átalakulásának további okai az erdőgazdálkodásnak bekövetkezett változások, így a flóra össze-

tételének átfarmálása volt. Egyes észak-amerikai eredetű növények azonban hamarosan elvadultak, s nagy területeket hódítottak meg a Gemencben. Négy növénnyel kapcsolatban végeztem megfigyeléseket, bejárva az ártér jellegzetes részeit. A *zöld juhar* (*acer negundo*) hazája az atlantikus Észak-Amerika, Kanadától Floridáig, ahol a folyók völgyében és a tavak környékén tenyészik. Európába 1688-ban hozták be, gyors növekedése miatt hamar elterjedt, Gemencben is meghonosodott. Erdőgazdasági jelentősége elsősorban ártéren van, ahol nemesnyár állományok alá 2. koronaszintben telepítik. Virágai kétkiak. Termése kétszárnyú, fűrtökben csüngő makktermés. Természetes úton rendkívül jól újul. Újultait sokat szenvednek a gímszarvasok rágásától. Nagyon gyakori károsítója az amerikai fehér medvelepke (*hyphantria*



cunea). Főleg fasorokban károsít, állományokban ritkábban.

Az amerikai kőris (*fraxinus pennsylvanica*) hazája a Nagy-tavak vidékétől Floridáig a folyóvölgyekben húzódik. Hazánkba a múlt század 90-es éveiben hozták be. Hamarosan elvadult, és a zöld juharral együtt ártereinket ellepte. Erdőgazdasági jelentősége vadkárnak kitett pangóvízes területen van, ahol már a hazai kőris nem termesztethető. Termése hosszúkás, egymagvú szárnyas lependék. Magja tavasszal nagy mennyiségben hullik. Természetes újulata bőven jelentkezik.

A gyalogakác (*amorpha fruticosa*) hazája Észak-Amerika középső és déli része. A század elején díszcserjeként hozták be Európába, azonban hamarosan elvadult, és folyóink árterein tömegesen elszaporodott. 3–4 m magasságig növekszik, felálló és kifelé hajló, hosszú, egyenes vesszőkkel. Virágai 10–15 cm hosszú, felálló, sűrű fürtökben nyílnak. Feltűnő kékes vagy feketés ibolyaszínűek, pillangósak, júniustól augusztusig nyílnak. Termése hüvelytermés. Gyorsnövész, jó mézelő.

A selyemkóró (*asclepias syriaca*) Dél-Mexikóból terjedt el. Az ókori trópusi népek mint dísznövényt termesztették. Magyarországra a századfordulón került be, meghódította a Duna-menti ártéri erdőket is. Sokszor 1 m-nél magasabbra is megnő, évelő növény, helyenként szinte áthatolhatatlanul sűrű állományt alkot. Szárazságtűrő, a talajba 80–100 cm mélyre hatoló, gyorsan sarjadozó szár- illetve gyökérképződménye, továbbá látványos röpkészülékkel bíró magvai révén szinte kipusztíthatatlan gyommá változott. Ernyőszerű virágzatában a húsvörös pártájú virágai kiváló mézelők. Tejnedvében asclepin, calotropin van, amelyek rákos megbetegedések és fehérvérűség ellen használhatók fel. Vitalitása, példátlanul gyors terjedése nagyobb odafigyelmet igényelne, hatalmas területeket beborító állományai valósággal megfojtják az erdőket. Az Észak-Amerikában élő vándorlepkék közé tartozó danus plexipus hernyójának tápnövénye a selyemkóró. A növény mérgező tejnedve nem károsítja ezt a hernyót. Ellenkezőleg; a bábót és a lepkét ez a mérge védi a fogyasztóikkal – elsősorban a madarakkal – szemben.

A megfigyelt 4 idegen flóraelem az er-



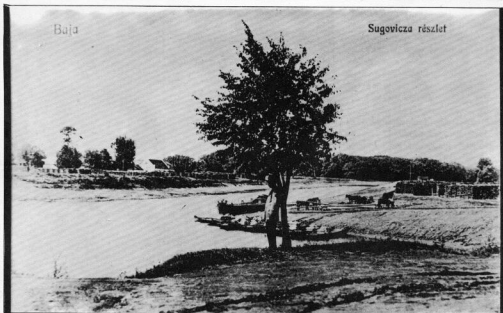
NYÁR A SUGOVICÁN, 30-AS ÉVEK

dő valamennyi szintjében megtalálható a gyepszinttől a koronaszintig. Mára kipusztíthatatlanná váltak. A csupán őshonos növényeket tartalmazó árteret így már lehetetlen visszaállítani. Az idén ünnepli a világ Amerika felfedezésének 500. évfordulóját. Ahogy Kolumbusz nem tudta, hogy az új világába érkezett, úgy e növények betelepítői sem gondoltak arra, milyen visszafordíthatatlan folyamatot indítottak el. Már csak olyan flórát lehet kialakítani, melynek ezek a fajok is szerves részei.

Együtt kell élnünk velük.

Hegedűs Ivett

(A KITAIBEL PÁL országos biológia versenyen I. helyezést elért pályamunka, előadásként elhangzott az Országos Biológusnapok bajai rendezvényén. A szerző a III. Béla Gimnázium tanulója.)



EGY FURCSA KÉP MIT KERES AZ EMBER A FA ALATT?

A ZÁRDA UDVARA



### 13. Gombás cukkini-pörkölt

**Hozzávalók:** 80 dkg zsenge cukkini, 8 dkg füstölt szalonna, 20 dkg gomba, 1 nagy fej vöröshagyma, 2-3 gerezd fokhagyma, 4 szem paradicsom, 2 cső zöldpaprika (az egyik lehet csípős is), só, őrölt bors, makkáskanálnyi pirospaprika.

A megmosott cukkinik két végét levágjuk, a törzsüket – hámozás nélkül – három milliméter vastag karikákra vágjuk. A füstölt szalonnát kis kockákra vágjuk, kisütjük, és a felaprított vöröshagymát megfonnyasztjuk rajta. A zúzott fokhagymát belekeverjük, és a feldarabolt paradicsomot meg a zöldpaprikát is hozzáadjuk. Néhány percig kevergetve piritjuk, majd a pirospaprikával megszórjuk. Sóval, őrölt borssal fűszerezzük, majd a felszeletelt gombát meg a cukkiniet bele rakva addig főzzük, amíg mindkettő teljesen megpuhul, és a leve jól besűrűsödik. Azon forró spagettivel vagy galuskával tálaljuk, de kenyérral is kínálhatjuk.

**Elkészítési idő:** 45 perc  
3320 kJ/790 kcal



### 11. Mangolddal töltött burgonya

**Hozzávalók:** 4 nagy szem burgonya, 60 dkg mangold levele (a szárát máshoz használjuk fel), 4 tojássárgája, 5 dkg vaj, 4 nagy szelet húsos szalonna (legjobb hozzá az ún. sliced bacon), 5 dkg reszelt sajt, só, őrölt bors, néhány rozsmaringlevél vagy csipetnyi rozsmaringpor.

A folyóvízben kéfével alaposan megtisztított burgonyákat a sütőben közepes lánggal addig sütjük, amíg teljesen meg nem puhulnak. Ezután a tetejükön hosszában egy lapot levágunk, és belsejüket egy kiskanállal óvatosan kivájjuk. A kikapart burgonyát összetörjük, majd a vajjal meg a tojássárgákkal habosra keverjük. Amíg a burgonya sül, a többször váltott vízben megmosott mangoldlevelet sós vízben megfőzzük. Jól lecsöpögtetjük, durvára összevágjuk, és a reszelt sajttal együtt a burgonyapüréhez adjuk; sóval, borssal és rozsmaringgal fűszerezzük. A burgonyák üregébe töltjük, mindegyikre egy-egy szelet húsos szalonnát fektetünk, és forró sütőben addig sütjük, amíg a tetejük meg nem pirul.

**Elkészítési idő:** 80 perc  
7140 kJ/1700 kcal



## Megrendelőlap

Compu-Typo Kft.  
6501 Baja  
Pf.: 340

Kérem, hogy részemre a csillaggal jelölt szakácskönyve(ke)t – 1 pld. ára 79,90 Ft – utánvételt megküldeni szíveskedjenek.

- 33 Cukkini-recept
- 33 Mangold-recept
- 33 Padlizsán-recept
- 33 Csillag-tökrecept

Név:

Cím:

### 23. Sajtos töltött padlizsán

**Hozzávalók:** 2 kicsi (összesen 60 dkg) padlizsán, 20 dkg sajt (lehetőleg háromféle, az egyik közülük füstölt), 6-7 gerezd fokhagyma, 1 evőkanál olaj, 2 dl tejjől, 1 tojássárgája, só, őrölt bors.

A padlizsánokat nyersen hosszában kettévágjuk, és a belsejüket kiszedve kockákra daraboljuk, de egy vékony réteg a héjukon maradjon. A hasonlóképpen összevágott sajttal meg a nagyon apróra vágalt fokhagymával összekeverjük, megsózzuk, megborsozzuk, és a padlizsánhéjakba töltjük. Egy tűzálló táliba egymás mellé ültetjük, a tetejüket olajjal vékonyan megkenjük, és a tojássárgájával simára kevert tejjel leöntjük. A forró sütőbe tolva megsütjük.

**Elkészítési idő:** 60 perc  
6170 kJ/1470 kcal



*ÉS HOGY A PIACI KÉPEK SORA TELJES LEGYEN, KÉP A CSERMÁK TÉRRŐL*

# KÖNYVISMERTETÉS

## Magyar kiejtési szótár

A Gondolat Kiadó gondozásában, bajai szerzőtől jelent meg az a népszerűsítő kiadvány, amelynek célja az, hogy segítsen bennünk a helyes kiejtés és a választékos beszéd normáinak alkalmazásában. Dr. Fekete László, az Eötvös József Tanítóképző Főiskola tanára 10 880 szóból (illetve szókapcsolatból) állította össze ezt a kiejtési szótárt. A bemutatott szókincs 5 csoportra osztható:

– Olyan szótári alakok, amelyeknél a kiejtés teljesen megegyezik a szó írott alakjával. Célja az, hogy a szerző felhívja a figyelmet, hogy ezeknek a szavaknak van a gyakorlatban kialakult, egy másféle – helytelen – kiejtismódja is.

– A magyar nyelv értelmező szótárának olyan ragos vagy jeles alakjai, amelyek kiemelten, külön ejtésjelben találhatók, illetve a kurzíva szedett szócikkvégi származékok.

– Olyan mozaikszók, betűszók, illetve rövidítések, amelyeknél az ejtett alakot is közli a forrásmű.

– Az idegen szavak bizonyos, gyakrabban használt csoportjai.

Jó szívvel ajánlható ez a hiányt pótló könyv mindazoknak, akiknek szívügye, hogy ne csak a helyesírásuk legyen hibátlan, hanem szépen és helyesen használják a magyar nyelvet. Silányuló nyelvi környezetünkben minden jobbító szándékú alkotás megkülönböztetett figyelmet érdemel.

*Schmidt Antal*

## BAJAI HONPOLGÁR

Független Város- és környezetvédő lap  
Megjelenik minden hónap első napján

**Felelős szerkesztő:**  
GYULAVÁRI JÓZSEF

**A szerkesztőbizottság elnöke:**  
Bánáti Tibor

**A szerkesztőbizottság tagjai:**  
Dr. Dániel József, Kalocsa Béla,  
Dr. Lovas György, Nemes Gábor,  
Dr. Richnovszky Andor,  
Dr. Solymos Ede, Schmidt Antal

**Kiadja a Bajai Honpolgár**

**Alapítvány**  
Postacím: 6500 Baja,  
Oltványi Imre u. 14.

**Nyomdai munkák:**  
Compu-Typo Kft.  
**LAPALAPÍTÓ:**  
ÚJVÁROSI ÁMK

**A LAP A MAGYAR HITEL BANK SAJTÓALAPÍTVÁNYA TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT**